O POSIBILĂ ETIMOLOGIE: *SUCITÓR < SUGITÓR*

Iulia MĂRGĂRIT
(Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan-Al. Rosetti“din Bucureşti)

În cele ce urmează, ne propunem să discutăm, din punctul de vedere al originii, termenul indicat în titlu, soluționat identic în dicționarele care au avut în vedere aspectul în cauză. Denumind o ustensilă casnică, *sucitor* s.n., pl. *sucitoare* figurează în DM, DEX (s.v. 1.) cu următoarea definiție: „sul neted de lemn cu care se întinde şi se subțiază foaia de aluat pentru plăcintă, tăiței etc.; vergea“, fapt nu lipsit de relevanță pentru prezenta discuție. Pentru etimologie, dicționarele[1] respective indică *suci* + *-(i)tor*, ca, de altfel, DLR şi MDA. Firesc ar fi fost, deşi nu obligatoriu, ca numele acțiunii la care serveşte *sucitorul,* „de a întinde şi a subția foaia de aluat“, să se regăsească între sensurile verbului radical[2]. Pe acestea din urmă, le enumerăm, într-o prezentare simplificată, tot după DEX: **1.** „a răsuci un fir, o fibră textilă pentru a-i da o rezistență mai mare“; tranz. şi refl. „a înfăşura, a încolăci“. **2.** tranz. „a da unui obiect o mişcare de rotație“; „a întoarce, a învârti“; „a întoarce pe toate părțile“; „a hărțui“; refl. „a se agita, a se frământa“. **3.** tranz. şi refl. „a face să-şi schimbe sau a-şi schimba (brusc) poziția corpului“; „a-şi luxa o parte a corpului“; „a răsuci cu violență gâtul unei ființe“. **4.** refl. şi tranz. „a strâmba“. Formal, *suci*, ca radical al derivatului *sucitor* nu ridică probleme. Semantic, exprimă o mişcare tipică, de

[1] În DM, termenul figurează cu mențiunea „reg.”, situație depăşită în DEX.
[2] Sensul înregistrat în DLR s.v. *suci* 2.: (prin Transilvania şi prin vestul Banatului) „a întinde foaia de aluat cu *sucitorul*” nu ne satisface, întrucât includerea acestei accepții *hic et nunc* ni se pare abuzivă. Pentru explicații v. *infra*.

BDD-V1897 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:11 UTC)

mânuire bidirecțională pe foaia de aluat, a obiectului folosit cu un scop bine determinat: de a o întinde şi de a o subția (cf. SDLR s.v. „băț rotund care se rostogoleşte pe un boț de cocă, ca să-i dea forma unei foi"). Prin urmare, corelarea *suci / sucitor* corespunde parțial activității desfăşurate, în sensul denominării restrictive a instrumentului după tipul de mişcare executată: *sucire*. După modul de prelucrare a aluatului, pentru a dobândi o anumită formă şi grosime, acelaşi instrument ar fi trebuit să se numească, probabil, altfel, de pildă, *sugitor*, după cum ne-a sugerat lexicul dialectal publicat în diverse reviste.

În rubrica „vocabular regional" (CV, III, 1951, nr. 12, 37), Ştefan Giosu a comunicat verbul *sugi* „a întinde aluatul pentru a face plăcinte", cules din fostul raion Darabani: *Dă un păpuşoi* [= băț] ***să sugesc*** *o bucată de aluat*. DLR înregistrează cuvântul *sugi*, ca variantă de la *soage* („învechit şi regional"), cu sensul de bază „a rupe din întreg (= aluat) şi a da formă (de pâine) înainte de a băga la cuptor", cu multiple atestări (ALR I 775/370, 387, 397, 418, 522, 526, 552, 573, 1847/370, 375, 387, 418, 518, 522, 542, 552, 571) şi cu al doilea sens „regional", în forma *sogi* „a subția", cu referire, de asemenea, la aluat, notat în localitatea Straja, Rădăuți. În aceste condiții, cel puțin pentru zonele respective, *sogi, sugi* ar putea reprezenta radicalul pentru un posibil derivat *sugitor*. Ipoteza se confirmă în cele mai recente culegeri de material dialectal: în NALR Mold.-Bucov., II, h. 191 „rouleau des patissiers" [759] [întrebare indirectă] „Cum îi spui la bățul rotund cu care întinzi aluatul când faci tăiței?", alături de *sucitor*, majoritar, s-au obținut răspunsurile: *sugitor* / pct. 464, 473; *sojitor* / pct. 464; *sojitori* / pct. 487, 506, 512; în ALM II_1, h. 660, cu titlul „rouleau (pour la pâte)", la întrebarea [1295] întâlnim următoarele informații: *sugitori* în punctele: 11. Voloca, 13. Mahala, 17. Boian, 18. Gorbovo, 21. Dinăuți, 22. Forostna; *sujitori* în punctele: 7. Mejrece, 8. Ropcea, 12. Țețino, 16. Porubnoe, 23. Vancicăuți; *sâgitori, sâjitori*, 22. Larga. Între aceşti termeni, obținuți în partea de nord a Bucovinei, au mai fost notați şi alții: *sucitor* în punctele: 25. Larga, 29. Caracaşenii vechi; *şiuşitor*, în punctele 6. Krasnoilskoe, 15. Nijnie Stanivți; *suşitor* în punctele: 10. Nijnie Petrauți, 24. Kriva, 26. Lipcani; *şitor* în 8. Şirocaia Poliana. Faptul că într-o zonă compactă se întrepătrund termenii *sugitori* şi *sucitor*, cu variantele aferente, ar putea constitui un argument pentru o eventuală încrucişare sau suprapunere de forme, ducând, în cele din urmă, la modificarea fonetică *sujitor* > *suşitor*. În confundarea termenilor, împreună cu variantele lor, şi producerea de schimbări fonetice, rolul decisiv îi revine verbului *suci*. Acesta exprimă o acțiune desfăşurată simultan cu aceea de *a sugi, a sogi*; altfel spus,

BDD-V1897 © 2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:11 UTC)

operația de *sugire, sogire, soagere* se realizează prin *sucirea* unui rulou de lemn. De aici, de la sincronizarea mişcărilor de *sugire* prin *sucire*, s-a creat posibilitatea de suprapunere a termenilor, de inevitabilă confuzie terminologică (într-un cuplu de paronime: *sugi / suci*). Şansele de impunere au fost, în mod categoric, în favoarea verbului *suci*, cu răspândire generală, cu transparență lexicală maximă şi cu un registru semantic mult mai amplu (un total de opt înțelesuri inventariate în DLR s.v.), prin comparație cu *soage*, notat în DLR, cu două sensuri, iar în MDA cu patru. Se cuvine să subliniem că toate cele patru accepții identificate, în esență reductibile la două, în cel de-al doilea dintre dicționare, sunt însoțite de restricții privind aria de circulație: **1.** (învechit, regional) „a rupe o bucată din întregul de aluat"; **2.** (Transilvania) „a frământa aluatul dospit"; **3.** (regional) „a da prin făină pâinea, înainte de a fi pusă în cuptor"; **4.** (regional), în forma *sogi*, „a subția (aluatul)". Îmbogățirea semantică înregistrată în DLR s.v. 2., iar în MDA s.v. 4., relevă o evoluție lineară a verbului, la un moment dat, în sensul referirii la aceeaşi materie (= aluatul), prin diversificare, dezvoltând un înțeles subsecvent, specializat: „modelarea foii pentru plăcintă sau pentru tăiței prin întindere şi subțiere", sulul de lemn folosit în acest scop, numindu-se sugestiv: *sugitor*. Derivatul nu reprezintă un caz singular în raport cu baza. În acest sens, DLR înregistrează *sogătoare* „albie mică în care se frământă aluatul", cunoscut în Transilvania (v. Frâncu-Candrea, 105; Giuglea 1948, 123), dar şi în Moldova: *soagătoare* (Pamfile, *Industria*, 196). Derivatele menționate atestă poziția verbului în lexicul dialectal, într-o anumită epocă.

În privința termenului *sucitor*, în afara ipotezei propuse, lucrurile au putut să se desfăşoare şi altfel. Alexiu Viciu a notat, în *Glosar*, 78/136 s.v. *soage*, următoarele: *La Filpiş mai zic* ***a soace*** *pita*. De la această variantă, notată în TDRG; DR, III, 777; SDLR (după Viciu), s-ar fi putut dezvolta, direct, un derivat *sucitor*. Nu putem aprecia care anume dintre variante a impus-o pe aceea general-răspândită, poate chiar ambele au coexistat un timp: *sucitor* < *soace* şi *sugitor* < *soage, sugi*, lucrurile complicându-se cu probabila intruziune a celui de-al treilea concurent: *sucitor* < *suci*. Ultimul dintre ele ar fi putut rezulta şi prin corelarea derivatului cu radicalul *suci* „învârti", datorită semantismului evident al acestuia, sugerat de manevrarea ruloului de lemn, *soage* „nespunând" nimic vorbitorilor în privința operației de prelucrare a aluatului pentru a fi subțiat cât mai mult. Antrenarea lui *suci*, ca potențială bază derivativă, în relația cu *sucitor*,

BDD-V1897 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:11 UTC)

se explică şi prin omonimia creată, la un moment dat, *sucitor* < *soace* fiind raportat la *suci* „învârti“. O astfel de întorsătură a lucrurilor a fost cu putință după cum probează însuşi instrumentul nostru de lucru: dicționarul. DLR înregistrează s.v. *suci* I. 2., pe baza informațiilor din ALR, I, 697 / 218; ALR, II, 3981 / 47, 325, sensul „a întinde aluatul (cu sucitorul)“, cunoscut prin Transilvania şi prin vestul Banatului. Aria indicată corespunde, întocmai, verbului *soage*, iar semnificația menționată, reprezintă sensul subsecvent semnalat de Şt. Giosu. În consecință, *suci* poate fi considerat o variantă fonetică de la *sugi*, inclus în DLR, s.v. *soage*, precum *soace* de la *soage*. Atât din punctul de vedere al înțelesului „a întinde aluatul cu sucitorul“, cât şi al formei, *suci* se înscrie în sfera semantică a verbului *soage*, şi ar fi trebuit inserat între variantele acestuia şi nu inclus în articolul omonim, reprezentând termenul de origine slavă. Desprinderea unei variante *suci*, în filiație cu *soage*, constituie, probabil, un fapt secund, în raport cu derivatul *sucitor*, în a cărui conturare nu putem tăgădui aportul verbului omonim de origine slavă. În acest fel, contextul favorabil confuziilor s-a accentuat. Alături de *sugitor, sujitor* < *soage* coexistă *sucitor* < *soace, sucitor* < *suci*, variantă de la *sugi* şi *sucitor*, corelat în mod eronat cu *suci* „învârti“.

Cu o arie de răspândire considerabilă în trecut (cf. TDRG: Transilvania, Bucovina, Maramureş) la care ar trebui să afiliem şi Moldova prin atestări izolate mai vechi (Dosoftei: *Cum* ***soagem*** *noi pita din aluat şi d-aci o şi coacem de ni-i de saţiu vieţii, aşa lesne Sfinţia Sa ne-au frământat din lut* — HEM, 939 s.v. *aluat*) şi, relativ, mai noi: Pamfile (*Industria*, 196), *Gl. regional*, 63 (Vatra Dornei, Piatra Neamț), *soage*, cu toate variantele lui, a cunoscut o restrângere progresivă a ariei. A fost din ce în ce mai puțin cunoscut, înțeles, folosit şi tot mai dat uitării, sporind şansele de afiliere a derivatului propriu la un alt verb omonim. Urmărind h. 660, din ALM II_1, dinspre Bucovina către Basarabia, pe teritoriul acesteia din urmă, se constată o răspândire cvasigenerală pentru *citor*, prin corupere din *sucitor*, lexicalizat în varianta fonetică specifică zonei, *şitor*. Multiplele variante fonetice dezvoltate de la *sucitor*, fac posibilă desprinderea unui nou cuvânt în urma separării, prin haplologie sau falsă tăietură silabică (cf. *şişitor*). Consemnarea unor sintagme precum *şitor pentru lăţit plăcintele* / pct. 54; *şitor de întins aluatul* / pct. 18, 57 atestă filiația *şitor* < *şişitor* < *şuşitor* < *sucitor* < *sugitor*, după cum *şitor de şitorit plăcinte* / pct. 141, aminteşte de *sujitor pentru sujit aluat* / pct. 7. Verbul creat *şitorí*, de la radicalul *şitor*, în relație de sinonimie cu *a întinde, a lăți, a sogi* (aluatul) constituie un element de

BDD-V1897 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:11 UTC)

inovație în lexicul dialectal din zona respectivă, un potențial derivat încadrabil, în cele din urmă, în familia radicalului *soage*. Menţiuni de tipul „înainte să zicea **şitori**“ (pct. 165) ne determină să ne întrebăm dacă nu cumva erodarea termenului derivat, sub aspect formal, reflectă vechimea acestuia şi descendența din vechiul cuvânt latinesc *subigere*.

Nu ni se pare lipsit de importanță să amintim că în toate punctele de atlas anchetate, excentrice față de Basarabia (reg. Nikolaev, pct. 210, 218, 34); Zaporoje, pct. 112; Donețk, pct. 225; Dnepropetrovsk, pct. 235; Voroşilovgrad, pct. 190, 226–228, toate din Ucraina; fostele RSS Abhază, pct. 230; reg. Aktiubinsk, pct. 57, 92; RSS Kirghiză, pct. 146; Centrul Primoriei, pct. 172, 191, 192, 236, 237, 239) figurează, consecvent, cu modificări fonetice neesențiale, *şitori*, cu excepția fostei RSS Omsk, unde a fost notat, în pct. 75, *sucitor*. Atestarea termenului menționat pledează pentru o arie terminologică unitară, generată de un virtual termen din fondul latin moştenit. Ca punct de plecare al sintagmei *sugitor pentru sugit (aluatul)*, considerăm verbul *soage*, respectiv, *soace* şi / sau *suci*, descendenți ai verbului *soage*, în cazul *sucitor (pentru sucit aluatul)*. Ignorarea acestei corelări, în favoarea termenului de origine slavă (*sučon, sukati*), face ca aceeaşi denominație în formularea *sucitor pentru sucit aluatul* („învârtitor pentru învârtit aluatul“?!) să reprezinte o asociere absurdă, care nu corespunde realității şi nu se justifică din punctul de vedere al activității reflectate. În timp, *sugitor*, ca termen specializat, a fost absorbit de *sucitor*, care îl substituie. Denumirea dezvoltată a ustensilei, *sujitor de sujit...*, a putut reuni la un moment dat, forme verbale paronime, mai ales în rostirea dialectală din partea locului (cf. *sužítór de susît*), ceea ce a determinat conturarea unui termen unic în locul sintagmei: *susîtór*, din care, mai apoi, s-au desprins *citor, şitor*.

Trebuie să adăugăm faptul că *sugitor* şi celelalte variante nu au fost înregistrate în dicționare. Includerea acestora s.v. *sucitor* ar fi alcătuit, pe de o parte, tabloul complet al familiei lexicale respective, pe de altă parte, ar fi pus în evidență filiația *sucitor* < *sugitor*, descendența şi originea reală a derivatului.

Prezentarea traseului parcurs *sujitor* > *sucitor* impune câteva concluzii:

1. În crearea derivatului *sucitor*, punctul de plecare l-a constituit verbul *soage*, fapt probat de semantismul specializat al termenului, definind operația de modelare a aluatului în forma dorită.

2. Acțiunea de *soagere* a aluatului, pentru a dobândi forma de pâine, se executa cu mâna. Aceeaşi acțiune, în cazul preparării foii pentru plăcintă sau

BDD-V1897 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:11 UTC)

pentru tăiței, a necesitat un instrument ajutător. Deoarece prin manevrarea acestuia se realiza operația de *soagere*, a fost denumit adecvat: *sogitor, sugitor*.

3. Specificul mișcării executate, de sucire a *sujitorului*, pe bucata de aluat, pentru a deveni foaie, a determinat modificarea denominației acestuia, în consonanță cu verbul pe care-l evoca: *sucitor*.

4. Confuzia de forme favorizată, pe de o parte, de omonimia creată, la un moment dat, prin dezvoltarea variantei *suci* < *sugi*, probabil, prin falsă analiză şi regresiune de la numele ustensilei, pe de altă parte, însăşi evoluția fonetică a derivatului, după regulile de rostire din zona unde a fost creat: *suźitór* > *susitór*, a determinat procesul de apropiere şi suprapunere: *sugi / suci*.

5. Confuzia *sujitor / sucitor* s-a încheiat cu supremația lui *sucitor*, înțeles de către toți vorbitorii, mai ales de către aceia care nu cunoşteau verbul *soage*.

6. Şansele de supraviețuire ale derivatului primordial, de altfel minime, sunt condiționate de vitalitatea radicalului. Acolo unde încă *aluatul se soage* se mai întâlneşte şi derivatul *sojitor pentru sojit*. Restrângerea ariei radicalului impune aceeaşi restrângere pentru derivat.

7. Larga difuziune a termenului *sucitor*, are la bază apropierea de verbul pe care îl evocă. În Muntenia a fost atestat cu înțelesul „făcăleț“ (*Gl. Munt.* / pct. 709, 749), deoarece presupune aceeaşi mişcare de învârtire, de sucire, dar în plan vertical.

8. Ignorarea relației *sucitor* < *sujitor* ar fi păguboasă pentru termenul moştenit din latină (*subigere*) şi pentru descendenții acestuia, fie ei cât de îndepărtați.

ABREVIERI

ALM II = Academia de ştiințe a R. S. S. Moldovenești, Institutul de limbă şi literatură. *Atlasul lingvistic moldovenesc*, întocmit sub conducerea lui Rubin Udler, volumul II, Partea I, Lexicul. Casa. Obiectele de uz casnic, de Victor Comarnițchi, Chişinău, Editura „Cartea moldovenească“, 1972.

DEX = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan“, *Dicționar explicativ al limbii române*, ediția a II-a, Bucureşti, Univers Enciclopedic, 1986.

DLR = Academia Română. *Dicționarul limbii române* (DLR). Serie nouă, Bucureşti, 1965–.

DM = *Dicționarul limbii române moderne*, Bucureşti, 1958 (Academia Republicii Populare Române, Institutul de Lingvistică din Bucureşti).

DR = „Dacoromania“, Cluj, 1921–1948.

BDD-V1897 © 2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:11 UTC)

Frâncu-Candrea, *Moții* = Teofil Frâncu şi George Candrea, *Românii din Munții Apuseni (Moții)*. Scriere etnografică cu 10 ilustrațiuni în fotografie, Bucureşti, Tipografia modernă, 1888.

Giuglea 1948 = G. Giuglea, *Valori latine în expresie românească*, în DR, XI, p. 128–129.

Gl. Munt. = Maria Marin, Iulia Mărgărit, *Glosar dialectal. Muntenia*, Bucureşti, 1999.

Gl. regional = V. Arvinte, D. Ursu, M. Bordeianu, *Glosar regional*, 1961.

HEM = B. Petriceicu Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*. Dicționarul limbei istorice şi poporane a românilor. Tomul I–III, Bucureşti, Stabilimentul grafic Socec şi Teclu, Tom I–II: 1887, Tom III: 1893.

MDA = Academia Română, Institutul de Lingvistică, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan — Al. Rosetti": *Micul Dicționar Academic*, vol. I, Literele A–C, 2001; vol. II, Literele D–H, 2002; vol. III, Literele I–Pr, 2003; vol. IV, Literele Pr–Z, 2003, Bucureşti, Univers Enciclopedic.

NALR Mold.-Bucov. = Academia Română, Institutul de Filologie Română „A. Philippide", Iaşi, *Noul Atlas Lingvistic Român pe regiuni, Moldova şi Bucovina*, II, de Vasile Arvinte, Stelian Dumistrăcel, Ion Florea, Ion Nuță, Adrian Turculeț, Editura Academiei Române, 1997–.

Pamfile, *Industria* = Tudor Pamfile, *Industria casnică la români*, Trecutul şi starea ei de astăzi. Contribuțiuni de artă tehnică şi populară, Bucureşti, 1920 (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri şi studii, VIII).

SDLR = August Scriban, *Dicționaru limbii româneşti* (Etimologii; înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaisme, neologisme, provincializme). Ediținea întâia, Iaşi, Institutul de arte grafice „Presa bună", 1939.

Viciu, Gl. = Alexiu Viciu, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*. Adunate şi explicate de..., Bucureşti, Carol Göbl, 1906 (Extras din Analele Academiei Române, seria II, Tom XXIX, Memoriile secțiunii literare).

UNE POSSIBLE ÉTYMOLOGIE: ***SUCITOR < SUGITOR***

Résumé

L' auteur se propose de discuter le cas d'un dérivé: *sucitor* „rouleau en bois pour étendre et amincir la pâte".

BDD-V1897 © 2005 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:11 UTC)

Les dictionnaires considèrent qu'ils s'agit d'un déverbal du radical *suci*.

L'article essaie de démonstrer que le dérivé provient d'une autre base dérivative. Le processus de la transformation *sugitor* > *sucitor* s'explique par la superposition et la confusion des formes dûes à l'homonymie du verbe *suci* „învârti" et aussi aux modifications phonétiques spécifiques à la zone où le terme a été créé.

BDD-V1897 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 20:51:11 UTC)